BLOGI

Miksi Venäjän talous ei ole supistunut niin paljon kuin keväällä odotettiin?

20.1.2023 – Venäjän talous

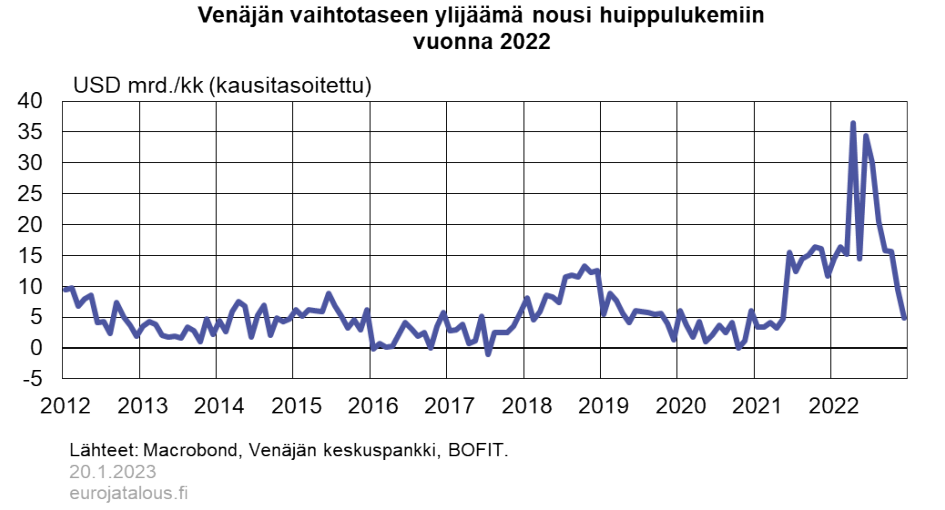
KIRJOITTAJA
Heli Simola
Vanhempi ekonomisti

Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja siitä seuranneet talouspakotteet aiheuttivat valtavan paniikin Venäjän rahoitusmarkkinoilla helmi–maaliskuussa 2022. Keväällä julkaistuissa ennusteissa Venäjän BKT:n odotettiin supistuvan 10–15 % vuonna 2022. Toteutuneiden lukujen valossa sota ja pakotteet painoivat Venäjän talouden viime vuonna taantumaan, mutta taantuma näyttää ainakin toistaiseksi jääneen selvästi odotettua lievemmäksi. Vaikutuksia ovat pehmentäneet etenkin Venäjän historiallisen suuri vaihtotaseen ylijäämä sekä valtion toimet.

Sota ja sen seurauksena asetetut pakotteet heijastuivat Venäjän rahoitusmarkkinoille välittömästi. Moskovan pörssissä nähtiin kaikkien aikojen jyrkin päiväpudotus, ja ruplan kurssi romahti historiallisiin pohjalukemiinsa helmikuun lopussa. Venäjän keskuspankki otti nopeasti käyttöön hyvin tiukat rajoitukset pääoma- ja valuuttamarkkinoilla. Ne estivät täysimittaisen finanssikriisin puhkeamisen ja vakauttivat rahoitusmarkkinat vähitellen. Moskovan ruplamääräinen osakeindeksi MOEX laski viime vuonna kuitenkin 45 %. Venäjällä ei ollut turvauduttu pääoma- ja valuuttamarkkinoiden rajoituksiin kertaakaan sen jälkeen, kun ne oli vapautettu 2000-luvun alkupuolella osana Venäjän siirtymää suunnitelmataloudesta markkinatalouteen. Venäjän autoritaarisessa järjestelmässä talouspolitiikan täyskäännöksiä pystytään kuitenkin toteuttamaan nopeasti.

Venäjän taloutta pönkitti viime vuonna ennätyksellinen vaihtotaseen ylijäämä (Kuvio 1). Vientitulot paisuivat historiallisen suuriksi öljyn ja muiden raaka-aineiden korkeiden hintojen vetämänä. Pääosa Venäjän vientiin kohdistuvista rajoitteista tuli voimaan vasta viime vuoden jälkipuoliskolla, joten niiden vaikutukset jäivät viime vuonna rajallisiksi. Lisäksi Venäjä onnistui osittain löytämään uusia vientimarkkinoita. Raakaöljyn vienti Kiinaan, Turkkiin ja etenkin Intiaan kasvoi reippaasti. Samaan aikaan Venäjän tuonti supistui jyrkästi. Kysyntä hiipui talouden painuessa taantumaan ja ruplan heikennyttyä voimakkaasti. Tuontitavaroiden saatavuutta rajoittivat pakotteet ja ulkomaisten yritysten päätökset vetäytyä Venäjältä. Mittava vaihtotaseen ylijäämä veti myös ruplan ylös kuopastaan.

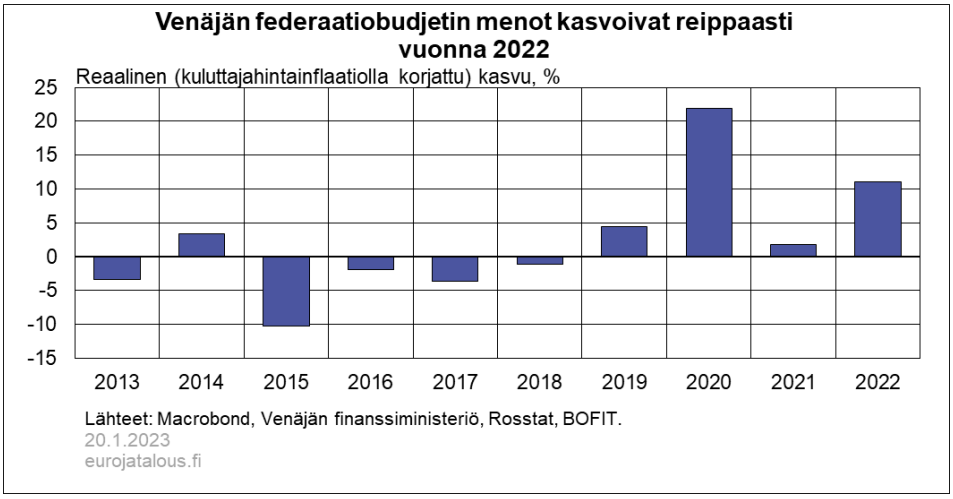
Kuvio 1.

Venäjän valtion menot lisääntyivät viime vuonna jyrkästi (Kuvio 2). Alustavien tietojen mukaan federaatiobudjetin menot kasvoivat peräti neljänneksellä. Lisäys on tuntuva, vaikka nopea 14 prosentin inflaatio heikensikin menojen ostovoimaa. Budjettimenoista ei enää julkaista yksityiskohtaisia tietoja, mutta sotilasmenojen on tietysti arvioitu kasvaneen rajusti. Myös sosiaalimenoja on lisätty kotitalouksien ostovoiman tukemiseksi mm. eläkkeiden ja lapsiperheiden tukien korotuksilla. Siitä huolimatta kulutuskehitystä heijasteleva vähittäiskauppa oli viime vuoden lopussa lähes 10 % pienempi kuin vuotta aiemmin. Sitä vastoin investoinnit olivat reippaassa kasvussa ainakin syksyllä.

Sotamenojen lisäys näyttää heijastuneen myös teollisuustuotantoon. Venäjän koko jalostusteollisuus on sodan alkamisen jälkeen supistunut. Marraskuussa tuotanto oli 2 % pienempi kuin vuotta aiemmin. Varsinaisen sotateollisuuden osalta tilastoja ei ole saatavilla. Teollisuudessa on kuitenkin nähty kasvua lähinnä sodankäyntiin ja sotateollisuuteen kytköksissä olevilla aloilla, kuten metallituotteiden, erityiskäyttöön tarkoitettujen vaatteiden sekä lääkkeiden valmistuksessa. Sotateollisuuden kasvu pönkittää Venäjän BKT-lukuja, mutta hyvinvointia se ei lisää.

Kuvio 2.

Sitä vastoin tuonnista ja ulkomaisista yrityksistä riippuvainen tuotanto on Venäjällä supistunut jyrkästi pakotteiden ja ulkomaisten yritysten vetäytymisen seurauksena. Marraskuussa esim. henkilöautojen ja kaivinkoneiden tuotanto supistui 80 % ja pesukoneiden 60 % vuotta aiemmasta. Venäläistä matkapuhelintuotantoa on mediatietojen mukaan tukenut syksyllä toteutettu osittainen liikekannallepano. Rintamalle lähtijät ovat ottaneet mukaansa kaikista halvimpia puhelinmalleja, joiden markkinoita venäläiset merkit hallitsevat. Älypuhelimissa venäläisten valmistajien osuus sitä vastoin laski viime vuonna alle kahteen prosenttiin. Venäjä onkin riippuvainen tuonnista etenkin korkeamman teknologian toimialoilla. Näiden toimialojen osuus Venäjän raaka-ainevaltaisessa tuotannossa on kuitenkin pieni, joten vaikutus kokonaistuotantoon on rajallinen.

Tänä vuonna Venäjän taloutta tukevien tekijöiden odotetaan hiipuvan. Venäjän vientihinnat ovat laskeneet viime kuukausina ja vaihtotaseen ylijäämä sulanut. Urals-öljyn keskimääräinen vientihinta oli joulukuussa enää 50 dollaria tynnyriltä. Vientiä vaikeuttavat myös venäläiseen raakaöljyyn ja öljytuotteisiin kohdistuvat EU:n tuontirajoitukset sekä G7-maiden hintakattojärjestelmä venäläiselle öljylle. Viennin kehitys riippuu tietysti paljon myös siitä, kuinka paljon pakotteiden ulkopuoliset maat ovat halukkaita venäläisiä raaka-aineita ostamaan. Venäjä on kuitenkin jo joutunut antamaan tuntuvia hinnanalennuksia esim. intialaisille ja kiinalaisille öljyntuojille, kun muut ostajat ovat kaikonneet.

Viennin hiipuminen ja talouden taantuma vähentävät myös Venäjän valtion tuloja. Tämän vuoden budjetissa menoja ei aiota lisätä lainkaan. Vaikka suunnitelmat muuttuisivatkin, valtiontalouden kiristyvä tilanne vaikeuttaa menojen lisäämistä joka tapauksessa. Useimmissa ennusteissa Venäjän BKT:n odotetaan supistuvan tänä vuonna 3–4 %. Niin kauan kuin Venäjä jatkaa sotaansa Ukrainassa, riskit huomattavasti heikommastakin kehityksestä ovat kuitenkin suuria.

Avainsanat

Ukraina, Venäjä, BOFIT, pakotteet